

Euroopan
komissio

Koulutuksen seurantakatsaus 2019

Suomi

Yhteydenotot EU:hun

Europe Direct -palvelu vastaa Euroopan unionia koskeviin kysymyksiin.

Palveluun voi ottaa yhteyttä

- soittamalla maksuttomaan palvelunumeroon 00 800 678 910 11 (jotkin operaattorit voivat periä puhelumaksun),
- soittamalla puhelinnumeroon +32 22999696 tai
- sähköpostitse: https://europa.eu/european-union/contact_fi

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2019

© Euroopan unioni, 2019

Uudelleenkäyttö on sallittua, kunhan lähde mainitaan. Euroopan komission soveltamasta asiakirjojen uudelleenkäyttöpolitiikasta säädetään päätöksessä 2011/833/EU (EUVL L 330, 14.12.2011, s. 39).

Sellaisten valokuvien tai sellaisen muun materiaalin käyttöön tai jäljentämiseen, joihin EU:lla ei ole tekijänoikeutta, on pyydettävä lupa suoraan tekijänoikeuden haltijalta.

PRINT	ISBN 978-92-76-09381-7	ISSN 2466-9989	doi: 10.2766/505	NC-AN-19-009-FI-C
PDF	ISBN 978-92-76-09374-9	ISSN 2466-9997	doi: 10.2766/764702	NC-AN-19-009-FI-N

Cover image: composition with images © istock.com

Koulutuksen seurantakatsaus 2019

SUOMI

Koulutuksen seurantakatsauksen 2019 osa 2 koostuu 28 maakohtaisesta raportista. Siinä esitetään ja arvioidaan uusimpien määrällisten ja laadullisten tietojen perusteella keskeiset poliittiset toimenpiteet, joita kussakin EU:n jäsenvaltiossa on toteutettu hiljattain tai toteutetaan parhaillaan. Katsauksella siis täydennetään muista lähteistä saatavilla olevia kansallisten koulutusjärjestelmien kuvauksia.

Luvussa 1 esitetään tilastokatsaus keskeisistä koulutusalan indikaattoreista. Luvussa 2 määritetään lyhyesti maan koulutusjärjestelmän tärkeimmät vahvuudet ja haasteet. Luvussa 3 keskitytään opettajiin ja opettajan ammatin haasteisiin. Luvussa 4 tarkastellaan koulutusinvestointeja. Luvussa 5 käsitellään varhaiskasvatuksen ja kouluopetuksen ajanmukaistamiseen tähtäviä toimenpiteitä. Luvussa 6 tarkastellaan korkeakoulutuksen ajanmukaistamiseen tähtäviä toimenpiteitä. Lopuksi luvussa 7 käsitellään ammatillista koulutusta ja luvussa 8 aikuiskoulutusta.

Käsikirjoitus valmistui 26. elokuuta 2019.

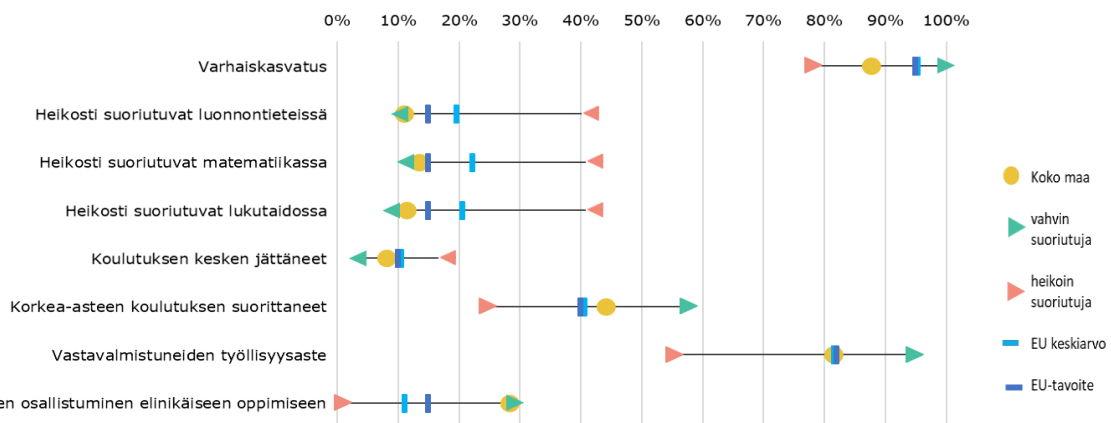
Aiheesta on saatavilla lisätietoa verkossa (ec.europa.eu/education/monitor)

1. Keskeiset indikaattorit

		Suomi		EU:n keskiarvo	
		2009	2018	2009	2018
ET 2020 -vertailuarvot					
Koulutuksen kesken jättäneet (18–24-vuotiaat)		9,9%	8,3%	14,2%	10,6%
Korkea-asteen koulutuksen suorittaneet (30–34-vuotiaat)		45,9%	44,2%	32,3%	40,7%
Varhaiskasvatus (4. ikävuodesta oppivelvollisuuden alkamisikään)		71,9%	87,8% ¹⁷	90,8%	95,4% ^{17,d}
Heikosti suoriutuvien 15-vuotiaiden osuus	Lukutaito	8,1%	11,1% ¹⁵	19,5% ^{EU27}	19,7% ¹⁵
	Matematiikka	7,9%	13,6% ¹⁵	22,3% ^{EU27}	22,2% ¹⁵
	Luonnontieteet	6,0%	11,5% ¹⁵	17,7% ^{EU27}	20,6% ¹⁵
Vastavalmistuneiden työllisyysaste koulutustasoltaan (20–34-vuotiaat, koulutus päättynyt 1–3 vuotta ennen viitevuotta)	ISCED 3–8 (yhteensä)	77,8%	81,7%	78,3%	81,6%
Aikuisten osallistuminen elinikäiseen oppimiseen (25–64-vuotiaat)	ISCED 0–8 (yhteensä)	22,1%	28,5%	9,5%	11,1%
Kansainvälinen liikkuvuus	Liikkuvat tutkinnon suorittajat (ISCED 5–8)	:	3,8% ¹⁷	:	3,6% ¹⁷
	Liikkuvat opintopisteiden kerryttäjät (ISCED 5–8)	:	15,2% ¹⁷	:	8,0% ¹⁷
Muut konteksti-indikaattorit					
	Julkisten koulutusmenojen osuus BKT:stä	6,5%	5,7% ¹⁷	5,2%	4,6% ¹⁷
Investointi koulutukseen	ISCED 0	€8 822 ¹²	€9 326 ¹⁶	:	€6 111 ^{15,d}
	ISCED 1	€6 347 ¹²	€6 873 ¹⁶	€5 812 ^{12,d}	€6 248 ^{15,d}
	ISCED 2	€9 853 ¹²	€10 943 ¹⁶	€6 937 ^{12,d}	€7 243 ^{15,d}
	ISCED 3-4	€6 563 ¹²	€6 451 ¹⁵	:	€7 730 ^{14,d}
	ISCED 5-8	€13 634 ¹²	€12 761 ¹⁶	€10 549 ^{12,d}	€11 413 ^{15,d}
Koulunkäynnin keskeyttäneet (18–24 vuotiaat)	Syntyneet kansalaiset	9,3%	8,1%	13,1%	9,5%
	Ulkomailla syntyneet	21,8%	12,7% ^u	26,1%	20,2%
Korkea-asteen koulutuksen suorittaneet (30–34-vuotiaat)	Syntyneet kansalaiset	47,2%	46,4%	33,1%	41,3%
	Ulkomailla syntyneet	27,2%	25,9%	27,7%	37,8%
Tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste koulutustasoltaan (20–34-vuotiaat, 1–3 vuotta ennen tilastovuotta valmistuneet)	ISCED 3-4	72,9%	76,7%	72,5%	76,8%
	ISCED 5-8	84,1%	88,3%	83,8%	85,5%

Lähteet: Eurostat; OECD (PISA); Euroopan komission yhteinen tutkimuskeskus on laskenut oppimiseen liittyvät luvut UOE-tiedoista. Lisätietoa on saatavana liitteestä 1 ja niteestä 1 (ec.europa.eu/education/monitor). Huomautukset: EU:n vuoden 2009 PISA-keskiarvot eivät sisällä Kyprosta; d = määritelmä vaihtelee, u = heikko luotettavuus, p = alustava, 15 = 2015, 17 = 2017.

Kuva 1. Sijoittuminen suhteessa parhaiten ja heikoiten suoriutuneisiin

Lähde: Koulutuksen, nuorisosaasioiden, urheilun ja kulttuurin pääosaston laskelmat, jotka perustuvat Eurostatin (työvoimatutkimus 2018, UOE-kysely 2017) ja OECD:n (PISA 2015) tietoihin.

2. Keskeiset seikat

- Vaikka opettajan ammatti on arvostettu ja houkutteleva, opettajapulaa on lastentarhoissa ja erityisopetuksessa.
- Koulutuksen eriarvoisuus on kasvanut, ja koulutukseen käytettävän rahoituksen määrä on laskenut.
- Uusilla poliittisilla toimenpiteillä pyritään parantamaan korkeakoulutuksen laatua, tehokkuutta ja kansainvälistymistä. Tieto- ja viestintätekniikan alalta valmistuneiden kysyntä on suurta, mutta siihen on vaikea vastata.
- Ammatillisen koulutuksen reformi on käynnissä, ja aikuiskoulutusta pyritään edistämään uudistuksilla.

3. Keskittyminen opettajiin

Opettajan ammatti on houkutteleva. Opettajia pidetään akateemisesti koulutettuina ammattilaisina, joita kansalaiset arvostavat (Simola, 2005). OECD:n opetusta ja oppimista koskevan kansainvälisen tutkimuksen (TALIS)¹ (OECD, 2019a) mukaan Suomessa niiden opettajien osuus (58,2 prosenttia), jotka uskovat ammattinsa olevan arvostettu, on EU:n korkeimpia (17,7 prosenttia EU-tasolla). Työhönsä tyytyväisten osuus on 88 prosenttia, joka on hieman alle EU:n keskiarvon (89,5 prosenttia). Osuus ei kuitenkaan laske niiden opettajien keskuudessa, joilla on työkokemusta yli viisi vuotta. 78,9 prosenttia opettajista kertoo, että he valitsisivat opettajan ammatin, mikäli he saisivat valita uudestaan (EU:n keskiarvon ollessa 77,6 prosenttia). Vastaava osuus opettajilla, joilla on työkokemusta yli viisi vuotta, on 78,0 prosenttia (EU:n keskiarvo 76,4 prosenttia). Niiden henkilöiden osuus (59,3 prosenttia), jotka vastasivat opettamisen olleen heidän ensimmäinen uravalintansa, on EU:n keskiarvoa (65,7 prosenttia) alhaisempi. Luku on alhaisempi miespuolisten opettajien (56,8 prosenttia) kuin naisopettajien (60,3 prosenttia) keskuudessa (EU:n keskiarvo -11,5 prosenttiyksikköä). Vain harva opettaja jättäytyy opetustyöstä uransa alkuvuosina, ja opettajat vaihtavat uraa harvemmin kuin muiden ammattien edustajat.

Opettajat ovat pääasiassa naisia, ja ammattikunta ikääntyy. Suurin osa opettajista on naisia, kuten muissakin EU-maissa. Alemmalla perusasteella naisten osuus opettajista on 80 prosenttia, ylemmällä perusasteella 75 prosenttia ja keskiasteen koulutuksessa 60 prosenttia (EU:n vastaavat luvut 85 prosenttia, 68 prosenttia ja 61 prosenttia). Korkea-asteella naisten osuus opetushenkilökunnasta on 52 prosenttia. Ammatillisessa koulutuksessa hieman yli puolet opettajista on naisia. Yli puolet koulunjohtajista on miehiä. Vuonna 2017 alle 30-vuotiaiden opettajien osuus työvoimasta oli alle 10 prosenttia (lähellä EU:n 9,4 prosentin keskiarvoa). Yli 50-vuotiaiden opettajien osuus on pienempi alemman perusasteen (32 prosenttia) ja ylempään perusasteen (32 prosenttia) koulutuksessa kuin keskiasteen (48 prosenttia) ja korkea-asteen koulutuksessa (48 prosenttia)². Ammatillisessa koulutuksessa yli puolet opettajista on yli 50-vuotiaita (Paronen & Lappi, 2018). Suurin osa koulunjohtajista on yli 50-vuotiaita. Toimintalinjoja, joilla puuttua naisten ja miesten väliseen epätasapainoiseen edustukseen opettamisessa, ei ole käytössä.

Opettajien palkat vastaavat laajalti muiden korkeakoulusta valmistuneiden palkkoja, mutta ovat esiopetuksessa ja alemman perusasteen koulutuksessa matalampia. Opettajien palkoista ja työehdoista on sovittu kansallisella tasolla ja muiden työnantajien sekä opetusalan liittojen välisissä työehtosopimuksissa. Vuonna 2015 esikoulujen ja alemman perusasteen opettajien keskipalkka oli matalampi kuin muiden korkea-asteen koulutuksen saaneiden henkilöstön jäsenten (vastaavat osuudet 73 prosenttia ja 77 prosenttia) keskipalkka, vaikka ylempään perusasteen ja keskiasteen opettajien (vastaavat osuudet 84 prosenttia ja 99 prosenttia) keskipalkka oli korkeampi (OECD, 2018). Vuonna 2017 palkkakehitys oli EU:n

¹ Vuonna 2018 23 jäsenvaltiota osallistui opetusta ja oppimista koskevaan kansainväliseen tutkimukseen (TALIS): Alankomaat, Belgia (NL ja FR), Bulgaria, Englanti (Yhdistynyt kuningaskunta), Espanja, Italia, Itävalta, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Portugali, Ranska, Romania, Ruotsi, Slovakia, Slovenia, Suomi, Tanska, Tšekki, Unkari ja Viro. TALIS 2018 kattaa ylempään perusasteen opettajat ja koulunjohtajat yleisissä julkisissa kouluissa ja yksityiskouluissa.

² Eurostat, UOE-kysely 2017.

hitaimpia, sillä perus- ja keskiasteen opettajilla se oli noin 30 prosenttia, mutta esikoulujen opettajilla vain 8 prosenttia (Euroopan komissio / EACEA / Eurydice, 2018a).

Pulaa on erityisopettajista ja lastentarhanopettajista. Viimeisin ennakoitiselvitys pätevien opettajien kysynnästä perus- ja keskiasteen kouluissa tehtiin Suomessa keväällä 2018. Selvityksen mukaan erityisopettajista (2,2 prosenttia koko työvoimasta) ja ammatinvalinnanohjaajista (6,2 prosenttia) on pulaa (Nissinen & Välijärvi, 2018). Myös ammatillisessa koulutuksessa havaittiin pulaa erityisopettajista. Opettajat ja rehtorit Suomessa 2016 -julkaisussa (Kumpulainen, 2017) oli jo aiemmin osoitettu pula näissä ryhmissä ja esiopetuksessa. Laajalti ollaan yhtä mieltä siitä, että näiden alojen aloituspaikkoja on lisättävä³. Viimeisen seitsemän vuoden aikana valtio on rahoittanut vuosittain 100–200 lisäaloiutuspaikkaa esiasteen opettajien yliopistokoulutukseen. Joissakin kunnissa, kuten Vantaalla, palkkoja on korotettu lastentarhanopettajien houkuttelemiseksi (Helsingin Uutiset, 2018).

Opettajien suoriutumisesta ei ole olemassa sovittuja arviointimenetelmiä. Opettajien suoriutumista arvioidaan itsearviointien ja jatkuvien opettajien ja koulunjohton välisten vuoropuhelujen pohjalta. Myöskään lähestymistapa laadunvarmistukseen perus- ja keskiasteen kouluissa ei perustu koulutarkastuksiin tai systemaattiseen kansalliseen testaukseen vaan itsearviointiin koulu- ja kuntatasoilla. Arviointikäytäntöjen tavoitteena on tukea opettajien itsenäisyyttä. (Euroopan komissio / EACEA / Eurydice, 2018b).

Osallistuminen täydennyskoulutukseen on lisääntynyt. Täydennyskoulutuksen järjestäminen on kuntien vastuulla. Kunnat järjestävät pedagogista täydennyskoulutusta. Opettajien on kouluttauduttava vuosittain kahden päivän ajan. Suomessa puolet opettajista katsoo, että jatkuvaa ammatillista kehittymistä rajoittavat aikatauluristiriidat (52,0 prosenttia, EU 52,4 prosenttia) ja kannustimien puute (51,9 prosenttia, EU 51,9 prosenttia). Opettajankoulutusfoorumi (OKM, 2016) on valmistellut Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman perus-, perehdyttämisen- ja täydennyskoulutuksen uudistamiseksi. Kumpulaisen (2017) mukaan Suomessa opettajat ja koulunjohtajat osallistuivat julkisen rahoituksen lisääntymisen ansiosta aktiivisemmin täydennyskoulutukseen kolmen edellisen vuoden aikana.

Opettajat eivät koe hallitsevansa riittävästi tieto- ja viestintäteknikkaa tai olevansa valmiita opettamaan monikulttuurisissa ja monikielisissä ympäristöissä. TALIS-tutkimuksen (OECD, 2019a) mukaan Suomessa sellaisten opettajien osuus, jotka kokevat olevansa hyvin tai erittäin hyvin valmistautuneita käyttämään tieto- ja viestintäteknikkaa opetukseen, on toiseksi alhaisinta EU:ssa (21,5 prosenttia, EU:n keskiarvo 39,4 prosenttia). 19 prosenttia kertoo tarvitsevansa ammatillista kehittymistä tällä alalla (EU:n keskiarvo 16,1 prosenttia). Kuitenkin yli puolet ilmoittaa, että tämä on osa heidän muodollista koulutustaan (55,6 prosenttia, EU:n keskiarvo 52,9 prosenttia). TALIS-tutkimuksen mukaan sellaisten opettajien osuus, jotka kokevat olevansa hyvin tai erittäin hyvin valmistautuneita opettamaan monikulttuurisissa ja/tai monikielisissä ympäristöissä, on EU:n alhaisimpia (13,9 prosenttia, EU:n keskiarvo 23,8 prosenttia). Niiden opettajien osuus (6,9 prosenttia), jotka ilmoittavat täydennyskoulutustarpeensa olevan suuri tällä alalla, on EU:n keskiarvoa (13,4 prosenttia) pienempi.

Laatikko 1: Opettajien täydennyskoulutus on parantunut.

Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman tarkoituksena on lisätä opettajien osallistumista täydennyskoulutukseen ja parantaa sen laatua. Sillä vastattiin vuoden 2013 TALIS-tutkimuksen löydöksiin, jotka osoittivat täydennyskoulutuksen olevan alhaisella tasolla sekä opettajien välisen yhteistyön ja verkostoitumisen olevan rajallista.

Kehittämisohjelmassa asetetaan kolme strategista opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen osaamistavoitetta, ja se sisältää kuusi strategista toimintalinjaa opettajankoulutuksen kehittämiseksi. Vuoden 2016 lopulla käynnistettiin 31 pilottihanketta, joiden kustannukset olivat noin 15 miljoonaa euroa vuonna 2017 ja 12 miljoonaa euroa vuonna 2018.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) valvoo näitä pilottihankkeita. Sen mukaan Opettajankoulutusfoorumin uudistusmallissa on useita vahvuuksia, kuten verkostoituminen ja eri

³ Lisätietoja: <https://yle.fi/uutiset/3-10352591>

asiantuntijoiden ja sidosryhmien tuominen yhteen. Lisäksi se on huomauttanut onnistuneen täytäntöönpanon haasteista ja lisävaatimuksista, kuten selkeän suunnitelman luomisesta. Hankkeiden tehokkuutta arvioidaan täysimääräisesti sen jälkeen, kun ne on saatettu päätökseen vuosien 2023 ja 2024 aikana.

4. Investointi koulutukseen

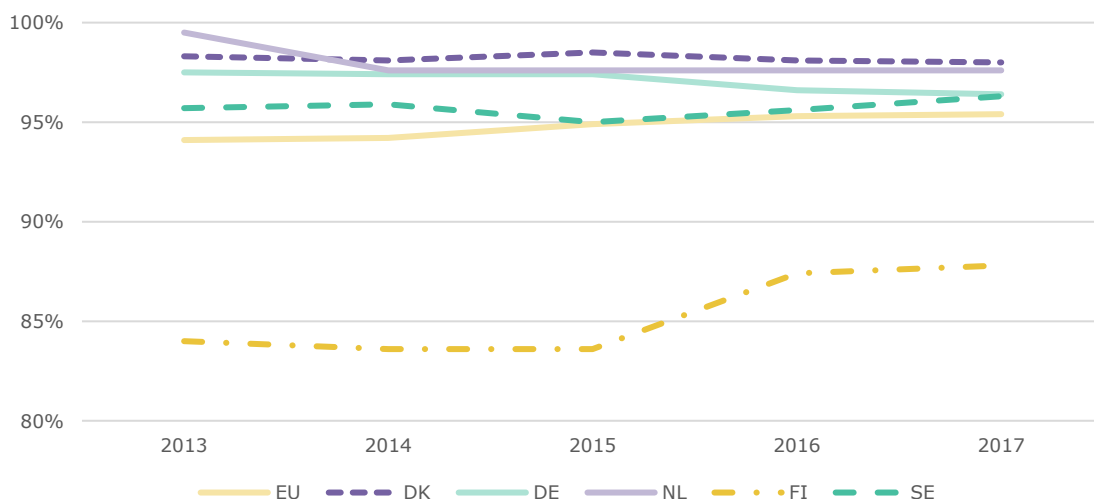
Investointi koulutukseen laski vuonna 2017: se on silti EU:n keskiarvoa korkeampi, mutta selvästi kriisiä edeltävää tasoa alhaisempi. Vuonna 2017 julkisten koulutusmenojen osuus BKT:stä oli 5,7 prosenttia, joka on vähemmän kuin vuonna 2016 (6,1 prosenttia), mutta silti EU:n keskiarvoa (4,6 prosenttia) selvästi enemmän. Tämä on reilusti kriisiä edeltävää tasoa alhaisempi 6,6 prosenttia vuonna 2010 ja 6,4 prosenttia vuonna 2013). Reaalisesti ilmaistuna julkisen talouden koulutusmenot laskivat 8 prosenttia vuosina 2010–2017 (2,8 prosenttia⁴ alemman perusasteen koulutuksessa, 7,4 prosenttia ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuksessa sekä 10,1 prosenttia korkea-asteen koulutuksessa). Koulutusmenojen osuus oppilasta/opiskelijaa kohden prosentteina henkeä kohti lasketusta BKT:stä ilmaistuna on muita Pohjoismaita alhaisempi perusasteen, keskiasteen ja korkea-asteen koulutuksessa.

Koulutukseen käytettyjen yksityisten varojen osuus Suomessa on EU:n alhaisin. Osuus on 1,6 prosenttia kokonaismenoista, mikä on reilusti muita EU- ja OECD-maita vähemmän⁵.

5. Varhaiskasvatuksen ja kouluopetuksen ajanmukaistaminen

Varhaiskasvatukseen osallistuvien osuus kasvaa edelleen, mutta on silti alhainen kansainvälisessä vertailussa. Vuoden 2017 alustavien tietojen⁶ mukaan alle 3-vuotiaiden lasten osallistumisosuus on kasvanut vuodesta 2010 (28 prosentista 33,3 prosenttiin) ja on nyt lähellä EU:n keskiarvoa (34,2 prosenttia). Suomi pysyy niiden EU-maiden joukossa, joissa lasten osallistumisosuus oli vuonna 2017 alhaisimpia 4. ikävuodesta oppivelvollisuuden alkamisikään saakka (87,8 prosenttia, EU:n keskiarvo 95,4 prosenttia).

Kuva 2. Alle 4-vuotiaiden ja ISCED 1 -tason mukaisen oppivelvollisuuskoulun aloittamisikä nuorempien lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vuosina 2013–2017.

Lähde: Eurostat, UOE.

⁴ Tähän ei sisälly kuntien investointeja alemman perusasteen koulutukseen, jotka vastaavat noin kahta kolmasosaa kokonaisinvestoinneista. Kuntien arvioiden mukaan alemman perusasteen koulutusmenojen kokonaisleikkaukset vastaavat korkea-asteen koulutuksen leikkauksia.

⁵ OECD, <https://data.oecd.org/eduresource/private-spending-on-education.htm#indicator-chart>

⁶ Eurostat, EUSILC, [ilc_caindformal](#)

Varhaiskasvatustilain täytäntöönpano edellyttää enemmän määrärahoja. Uusi varhaiskasvatustilain tuli voimaan syyskuussa 2018 samaan aikaan kuin varhaiskasvatustasetus⁷ (Opetushallitus, 2016). Uudistusten tavoitteena on nostaa varhaiskasvatuksen laatua ja siihen osallistumista. Voimaantulosta lähtien on toteutettu useita toimenpiteitä. Pieni- ja keskituloisten perheiden varhaiskasvatustmaksuja alennettiin. Osallistumistasteen noustessa myös luokkakoot ovat kasvaneet. Ylemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden varhaiskasvatuksen opettajien lukumäärän kasvattamiseksi on ryhdytty toimenpiteisiin⁸. Paikalliset ja alueelliset viranomaiset arvioivat kuitenkin, että tällaisen henkilöstön palkkaaminen edellyttää merkittävää lisäinvestointia kuntatasolla. Opetusministeri on ehdottanut lisäresursseja varhaiskasvatuksen laadunvarmistukseen (OKM, 2019a).

Perus- ja keskiasteen opetussuunnitelman toteuttaminen on haasteellista. Opettajankoulutusfoorumi (OKM, 2018a, 2018b) on tunnistanut haasteita perusopetuksen opetussuunnitelman (OPH, 2014) ja lukion opetussuunnitelman (OPH, 2015) perusteiden toteuttamisessa niin opiskelija-, luokka-, koulu- kuin kaupunkitasollakin. Vastataksaan näihin haasteisiin Peruskoulufoorumi⁹ julkaisi kehityssuunnitelman alemman perusasteen kouluille (OKM, 2018a). Keskiasteen koulutuksen osalta uusi lukiolaki tulee voimaan syksyllä 2019. Sen tavoitteena on lisätä yleissivistävän keskiasteen koulutuksen houkuttelevuutta ja sujuvoittaa siirtymistä korkea-asteen koulutukseen (OKM, 2018b). Vuonna 2019 Opetushallitus julkaisee uudet lukion opetussuunnitelman perusteet julkista kuulemista varten.

Koulutuksellinen eriarvoisuus on todistetusti kasvanut. Vaikka Suomi on tunnustetusti yksi tasa-arvoisimmista yhteiskunnista koulutuksen osalta (OECD, 2018b), PISA-tutkimukset (OECD, 2016) osoittivat, että sukupuoleen, muuttoliikkeeseen, sosioekonomiseen taustaan ja alkuperäalueeseen liittyvä koulutustulosten eriarvoisuus on lisääntynyt. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi, 2018) mukaan vanhempien sosioekonominen asema ja perheen näkemys koulutuksesta vaikuttavat perusopetuksen oppimistuloksiin.

Koulunkäyntinsä varhain keskeyttäneiden osuus pysyi ennallaan. Keskeyttämisvaarassa olevien opiskelijoiden tukitoimenpiteistä huolimatta koulunkäyntinsä varhain keskeyttäneiden osuus vuonna 2018 pysyi lähes muuttumattomana (8,3 prosenttia, kun se vuonna 2017 oli 8,2 prosenttia), ja miespuolisten osuus (9,2 prosenttia) oli suurempi kuin naispuolisten (7,4 prosenttia). Kuitenkin Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2015 noin 15 prosenttia 20–24-vuotiaista ei opiskellut eikä ollut työelämässä. Vuonna 2018 prosenttiosuuden raportoidaan laskeneen 11,8 prosenttiin (OKM, 2019b).

Opettajien digitaalinen osaaminen on parantunut merkittävästi, mutta eroja on digitaalisten välineiden käytössä. Kansallinen tutkimus digitaalisesta oppimisesta kouluissa 2017–2018 osoittaa myönteistä, vaikkakin hidasta kehitystä digitaalisten välineiden käytössä opetuksessa ja oppimisessa (Tanhua-Piiroinen et al., 2019). Kehitys saattaa liittyä Suomen valtion osaamista ja koulutusta koskevaan ohjelmaan ja digitalisointiohjelmaan vuosille 2016–2019. Vuosilla 2017–2018 kunnille kohdistettiin noin 10 miljoonaa euroa, jotta ne voivat palkata mentoriopettajia digitaalisten välineiden käytön tukemiseksi¹⁰. Ammattijärjestöjen mukaan toimenpiteiden väliaikainen luonne lisää huolta sen kestävydestä (OAJ 2018). Koulujen digitalisaatiotuloksissa on selkeitä eroja sekä kuntien sisällä että niiden välillä.

6. Korkeakoulutuksen ajanmukaistaminen

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrä on suuri, mutta määrä on laskenut hieman. Lisäksi ilmenee alueellista ja sukupuolten välistä epätasapainoa. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden 30–34-vuotiaiden prosentuaalinen osuus väestöstä on säilynyt lähes ennallaan vuodesta 2017 (44,6 prosenttia vuonna 2017, 44,2 prosenttia vuonna 2018) ja on yli EU:n keskiarvon (40,7 prosenttia). Tämä vaihtelee Helsinki-Uusimaan 51,9 prosentista Etelä-Suomen 35,3 prosenttiin. Vuonna 2018 sukupuolten välinen ero (16,3 prosenttiyksikköä) oli selvästi EU:n keskiarvoa (10,1 prosenttiyksikköä) suurempi.

⁷ <https://minedu.fi/varhaiskasvatustilain>

⁸ Suomalaisyliopistojen mukaan lastentarhanopettajakoulutukseen luodaan noin 1 000 uutta koulutuspaikkaa.

⁹ Opetusministeriön nimittämän sidosryhmien konsultointiryhmän kuuleminen.

¹⁰ Opetushallitus – valtionavustukset.

Vaikka tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoiden määrä on suuri, tutkinnon suorittaneiden määrä ei vastaa liike-elämän kysyntää. Lisäksi sukupuolten väliset erot ovat suuria. Suomen tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoiden prosentuaalinen osuus työvoimasta on EU:n suurin (6,8 prosenttia kokonaistyöllistymisestä vuonna 2019). Toisaalta sellaisten yritysten prosentuaalinen osuus, jotka ilmoittavat tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijan taitoja edellyttävien työpaikkojen täyttämisen olevan haastavaa, on EU:n keskiarvoa korkeampi (6,95 prosenttia, EU:n keskiarvo 4,64 prosenttia)¹¹. Viimeaikainen kehitys valmistuneiden määrissä pahentaa osaamisvajetta. Vuonna 2017 tieto- ja viestintätekniikan alalta valmistuneiden osuus laski 7,1 prosentista 6,3 prosenttiin (EU 3,6 prosenttia), kun taas luonnontieteen, matematiikan ja tilastotieteen aloilta valmistuneiden osuus pysyi matalana (4,8 prosenttia). EU:n keskiarvo oli 7,6 prosenttia. Sukupuolten välinen ero (miehiä on noin kolminkertainen määrä naisiin verrattuna) on EU:n keskiarvoa huomattavasti korkeampi¹². Opetusministeriö pyrkii edistämään luonnontieteen, matematiikan ja teknologian oppimista kouluissa 5 miljoonan euron LUMA Suomi -ohjelman avulla 2013–2019¹³.

Laatikko 2: Luonnontieteiden, teknologian, insinööritieteiden ja matematiikan opiskelun edistäminen sekä opettajien osaamisen parantaminen näillä aloilla.

Vuonna 2013 perustettu kansallinen LUMA-keskus Suomi on Helsingin yliopiston koordinoima verkosto, joka toimii sateenvarjo-organisaationa koulujen, yliopistojen ja liike-elämän väliselle yhteistyölle. Sen tavoitteena on innostaa ja kannustaa lapsia ja nuoria luonnontieteiden, teknologian, insinööritieteiden ja matematiikan opiskeluun edistämällä uusimpia opetuksessa käytettäviä menetelmiä. Se myös tukee opettajia elinikäisessä oppimisessa sekä vahvistaa tutkimuspohjaista opetuksen kehittämistyötä. Verkoston pääasiallisia toimia on tukea opettajien täydennyskoulutusta, kuten heidän osallistumista vuosittaiseen LUMA-tiedepäivään, koulujen valtakunnalliseen LUMA-viikkoon ja lapsille tarkoitetuille matematiikka-, luonnontiede- ja teknologialeireille.

Suomalaisista yliopistoista ja kampuksista koostuvia LUMA-keskuksia on nyt 13. Lisätietoja: <https://www.luma.fi/keskus/>.

Uudella korkeakoululailla pyritään nostamaan opetuksen, tutkimuksen ja innovaation laatua, tehokkuutta ja kansainvälistymistä. Uuden, vuoden 2019 alussa julkaistun lain tavoitteena on toteuttaa strateginen lokakuussa 2018 hyväksytty ”korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030”¹⁴. Laissa korostetaan täydennyskoulutusmahdollisuuksien vahvistamista yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Lisäksi sillä pyritään helpottamaan korkea-asteen koulutukseen pääsemistä ja edistämään opetuksen ja tutkimuksen kansainvälistymistä (Valtioneuvosto, 2018). Tätä tarkoitusta varten korkeakouluissa keskustellaan strategisista profiileista ja alueista, joihin niiden tulisi keskittyä, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry:n ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n koordinoimana ja Suomen Akatemian rahoitustuella (Suomen Akatemia, 2018). Joitakin laitosten välisiä sulautumisia on jo toteutettu (esimerkkinä Aalto-yliopisto ja Tampereen yliopisto). Toisena toimenpiteenä on tarkoitus muuntaa alemman korkea-asteen opintoja niin, että niissä keskitytään enemmän ”yleistaitoihin” ja että ne soveltuvat useille eri urille. Ylemmän korkea-asteen opinnoista pyritään puolestaan tekemään enemmän erityisalueille suuntautuvia.

Vaikka yliopistojen ja yritysten välinen yhteistyö on Suomessa vahvaa, on siinä myös parantamisen varaa. Viimeaikaisen tutkimuksen¹⁵ mukaan korkeakoulut tekevät yhteistyötä liike-elämän kanssa pääasiassa tutkimuksen ja kehityksen, opiskelijavaihdon ja opetussuunnitelmien yhteistoteutuksen alalla. Yritykset ovat eniten kiinnostuneita tutkimukseen liittyvästä yhteistyöstä, konsultointitoimista ja opiskelijoiden liikkuvuuden tukemisesta. Osallistuminen opetussuunnitelmien yhteissuunnitteluun, kaksoistutkinto-ohjelmiin ja hyödyntämis- ja hallinnointitoimiin on vähäistä. Alle 50 prosenttia yliopistojen akateemisesta henkilöstöstä tekee yhteistyötä yritysten kanssa. Akateeminen henkilöstö pitää saatavilla olevan rahoituksen rajallisuutta pääasiallisena esteenä, kun taas yritykset kokevat hankalimpina näkökohtina sopivien yhteistyökumppanien löytämisen, kulttuuriset esteet, kuten erilainen aikahorisontti ja erot motivaatioissa, sekä yliopistoissa vallalla oleva vahva keskittyminen tieteellisiin tuloksiin ja

¹¹ Lisätietoja: https://digital-agenda-data.eu/datasets/digital_agenda_scoreboard_key_indicators/visualizations

¹² Eurostat, UOE-kysely 2017.

¹³ Luma Suomi -ohjelma: <https://suomi.luma.fi/blogi/>

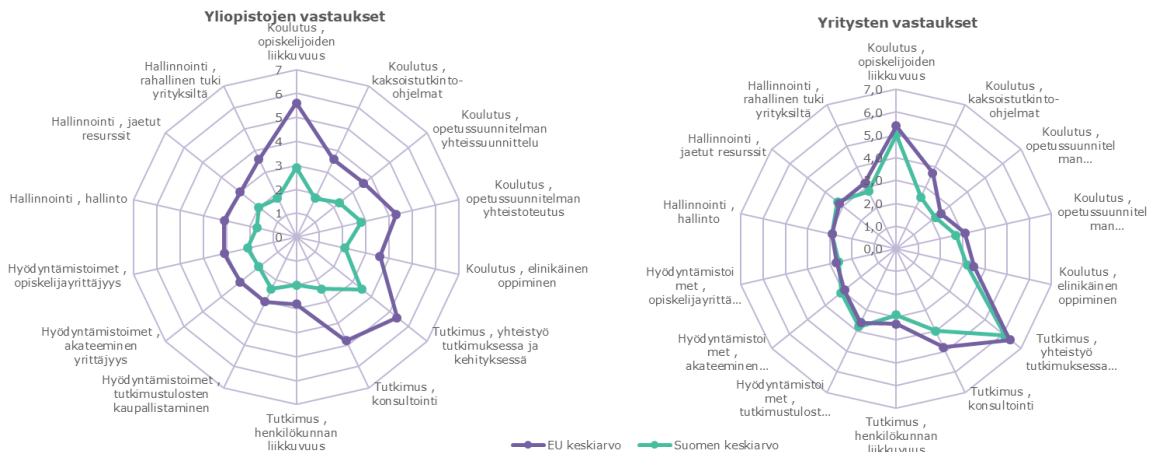
¹⁴ Opetusministeriö – Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030.

¹⁵ <https://ub-cooperation.eu/index/finlandhei>

liiketoimintaa koskevan tietämyksen puuttuminen. Sekä tiedemaailma että yritykset ovat vahvasti sitoutuneet yhteistyön edistämiseen.

Oppimiseen liittyvä liikkuvuus on suurta. Korkeakoulututkinnon Suomen ulkopuolella suorittavien prosentuaalinen osuus (3,6 prosenttia) on EU:n keskiarvon (3,1 prosenttia) tasolla. Vuonna 2016 osallistuminen ulkomailla suoritettavaan lyhytaikaisiin opiskelujaksoihin ja/tai työharjoitteluihin, joiden tarkoituksena on tavallisesti opintopisteiden kerryttäminen, oli kaksinkertainen (15,8 prosenttia) EU:n keskiarvoon verrattuna (7,6 prosenttia) (Flisi, S. & Sánchez-Barrioluengo, 2018).

Kuva 3. Yhteistyön tila korkeakoulutuksen ja liike-elämän näkökohdista

Lähde: Koulutuksen, nuorisosaasioiden, urheilun ja kulttuurin pääosaston laskelmat, jotka perustuvat *State of University-Business Cooperation in Europe 2019* -raportin tietoihin. Koodi: 0: Ei lainkaan; 1–4: Matala; 5–7: Keskiuuri; 8–10: Suuri.

7. Ammatillisen koulutuksen ajanmukaistaminen

Ammatillinen koulutus on Suomessa houkutteleva oppimispolku, ja sen tehokkuus parantuu vähitellen. Vuonna 2017 Suomessa yli 52 500 uutta opiskelijaa aloitti opinnot muodollisessa ammatillisessa koulutusohjelmassa. Luku edustaa 74,4:ää prosenttia kaikista uusista keskiasteen opiskelijoista ja vastaa vuoden 2016 lukua¹⁶. Hakeutuminen keskiasteen ammattikoulutukseen pysyi Suomessa suurin piirtein vuotta 2017 vastaavalla tasolla (70,6 prosenttia), joka on selvästi yli EU:n 47,8 prosentin keskiarvon. Niiden ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden osuus, jotka hakeutuivat koulun ja työn yhdistäviin ohjelmiin, oli 13 prosenttia¹⁷. Ammatillisesta koulutuksesta vastavalmistuneiden työllisyysaste parani hieman ja nousi vuoden 2017 77,7 prosentista vuoden 2018 78,5 prosenttiin, mutta ei siltikään yltänyt EU:n keskiarvon tasolle, joka oli 79,5 prosenttia¹⁸.

Suomi jatkaa vuonna 2018 käynnistettyä ammatillisen koulutuksen reformia. Reformilla¹⁹ pyritään kattamaan laaja aihepiiri ja esimerkiksi poistamaan nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen raja-aidat sekä ottamaan käyttöön jatkuva haku ammatillisen koulutukseen. Julkista rahoitusta kohdistetaan muun muassa opintojen loppuvaiheen työllisyysasteen perusteella. Reformilla uudistetaan ammattitutkintojen rakennetta tammikuusta 2019 alkaen, ja ammatillisten tutkintojen määrää lasketaan 351:stä 164:ään. Tämän odotetaan tarjoavan entistä suurempaa joustavuutta opiskelijoille ja auttavan opiskelijoita kehittämään taitojaan paitsi omien tarpeidensa mukaisesti myös siten, että ne vastaavat työmarkkinoiden muuttuvia tarpeita. Vuodesta 2018 alkaen avaintaitoja ei enää käsitellä erikseen, vaan ne sisällytetään kaikkiin ammatillisiin pätevyys- ja osaamisvaatimuksiin sekä kaikkien ammattitutkintojen arviointikriteereihin.

Opettajien osallistumista täydennyskoulutukseen pyritään lisäämään. Vuonna 2016 julkistetussa Opettajankoulutuksen kehittämisohjelmassa ohjataan 60 miljoonaa euroa lisäämään kolmen vuoden aikana luovuutta ja oppijalähtöisyyttä sekä tukemaan erilaisissa

¹⁶ Eurostat, UOE-kysely 2017.

¹⁷ Eurostat, UOE-kysely 2017.

¹⁸ Eurostat, työvoimatutkimus vuodelta 2018.

¹⁹ Opetusministeriö – Ammatillisen koulutuksen reformi.

oppimisympäristöissä työskentelyä. Viimeisimmän (2016) opettajien ja rehtorien kyselytutkimuksen mukaan ammatillisen koulutuksen opettajien osallistumisaste täydennyskoulutukseen on laskenut. Ammatillisen koulutuksen opettajat osallistuvat useammin yrityksissä suoritettavien ammatillisen kehittymisen työelämäjaksoihin, mutta ainoastaan 17 prosenttia ammatillisen koulutuksen opettajista oli suorittanut työelämäjakson, vaikka opettajia kannustetaan osallistumaan niihin viiden vuoden välein.

8. Aikuiskoulutuksen kehittäminen

Osallistuminen aikuiskoulutukseen on lisääntynyt. Vaikka matalasti koulutettuja aikuisia koskevassa aikuiskoulutuspolitiikassa on onnistuttu tasaisesti nostamaan tämän ryhmän osallistumisastetta, työmarkkinoiden muuttuviin tarpeisiin on yhä tarvetta vastata. Matalasti koulutettujen aikuisten työllisyysaste Suomessa oli 55,4 prosenttia, joka oli hieman EU:n keskiarvoa (56,8 prosenttia) alhaisempi. Osallistuminen aikuiskoulutukseen oli 28,5 prosenttia (EU:n keskiarvo 11,1 prosenttia). Vuonna 2017 lähes 36 000 vähintään 25-vuotiasta aikuista suoritti keskiasteen koulutuksen. Tämä on silti vain pieni osa Suomen lähes 330 000 (25–64-vuotiaasta) aikuisesta, joilla on ainoastaan alhainen koulutustaso. Vuonna 2017 perustason työpaikkoja oli ainoastaan 155 000, mikä kertoo tämän väestöryhmän suuresta osaamisen kehittämisen ja uudelleen koulutuksen tarpeesta²⁰. Vuoden 2019 Suomelle annetuissa maakohtaisissa suosituksissa ehdotetaan, että maa ”parantaa kannustimia työn vastaanottamiseen ja kehittää osaamista ja aktiivista osallisuutta, muun muassa työttömille ja työmarkkinoiden ulkopuolella oleville suunnattujen hyvin integroitujen palvelujen avulla” (Euroopan unionin neuvosto, 2019).

Helmikuussa 2019 perustettiin erityisrahoituksella tuettava työryhmä, jonka tavoitteena on uudistaa elinikäinen oppiminen jatkuvaksi oppimiseksi. Joulukuuhun 2019 mennessä otetaan käyttöön toimenpiteitä, joilla rohkaistaan systemaattista työelämään liittyvien taitojen kehittämistä läpi työuran, keskitytään heikossa asemassa oleviin ryhmiin ja käytetään taitotarpeen ennakoivia osaamisen kehittämiseksi ja henkilöiden uudelleen kouluttamiseksi. Työryhmä koostuu kaikista olennaisista sidosryhmistä, joihin kuuluu ministeriöitä, työmarkkinajärjestöjä, opiskelijoiden ja opettajien liittoja sekä korkeakoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen edustajia. Lisäksi marraskuussa 2018 opetusministeriö myönsi korkeakouluille 30 miljoonaa euroa täydennyskoulutuksen ja elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien tarjoamiseksi. Jatkovaa oppimista tukevia digitaalisia palveluita kehitellään parhaillaan.

9. Lähdeluettelo

Cedefop (tulossa), *Developments in vocational education and training policy in 2015-19: Finland*. Cedefop monitoring and analysis of VET policies. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Cedefop (tulossa), *Vocational education and training in Finland: short description*. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Euroopan unionin neuvosto (2019), Neuvoston suositus Suomen vuoden 2019 kansallisesta uudistusohjelmasta sekä samassa yhteydessä annettu Suomen vuoden 2018 vakausohjelmaa koskeva neuvoston lausunto.

Euroopan komissio / EACEA / Eurydice (2018a), *Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe – 2016/17*. Eurydice Facts and Figures. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4bc4ecf6-d0f2-11e8-9424-01aa75ed71a1/language-en>

Euroopan komissio / EACEA / Eurydice (2018b), *Teaching Careers in Europe: Access, Progression and Support*. Eurydice Report. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/435e941e-1c3b-11e8-ac73-01aa75ed71a1>

FINEEC (2018), *Kansallisen koulutuksen arviointitoiminnan tuloksia koulutusjärjestelmän tilasta*. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi). https://karvi.fi/app/uploads/2018/05/KARVI_T0118.pdf

Suomen Akatemia (2018), *Yliopistojen profiloitumisen vahvistaminen kilpailulla rahoituksella*. <https://www.aka.fi/fi/tiedepoliittinen-toiminta/yliopistojen-profiloitumisen-vahvistaminen-kilpailulla-rahoituksella/>

Valtioneuvosto (2018), Laki yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f805db2e5>

Flisi, S. & Sánchez-Barrioluengo, M. (2018), *Learning Mobility II. An estimation of the benchmark*, EUR 29420 EN. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. ISBN 978-92-7996861-7, doi:10.2760/477172, JRC113390.

Opetushallitus (2014), Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus. <https://www.oph.fi/ops2016>

²⁰ Eurostat, työvoimatutkimus vuodelta 2018 ja UOE-kysely vuodelta 2017.

Opetushallitus (2015), Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015. Helsinki: Opetushallitus. Saatavissa https://www.oph.fi/download/172121_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.docx

Opetushallitus (2016), Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus. <http://www.oph.fi/ops2016>

Helsingin Uutiset (2018), *Vantaa päätti nostaa lastentarhanopettajien palkkoja – 145 euron päätös uhkaa kostautua pahasti helsinkiläislapsille*. <https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/672950-vantaa-paatti-nostaa-lastentarhanopettajien-palkkoja-145-euron-paatos-uhkaa>

Kumpulainen, K. (2017), *Opettajat ja rehtorit Suomessa 2016*. Raportit ja selvitykset 2017:2. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/download/185376_opettajat_ja_rehtorit_Suomessa_2016.pdf

OKM (2016) Opettajankoulutusfoorumi. Helsinki: Opetusministeriö; 2015. http://minedu.fi/en/article/-/asset_publisher/opettajankoulutuksen-kehittamisohjelma-julkistettiin-opettajien-osaamista-kehittettava-suunnitelmallisesti-lapi-tyour

OKM (2018a), *Peruskoulufoorumi luovutti esityksensä peruskoulun kehittämislinjauksiksi*. http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/peruskoulufoorumi-luovutti-esityksensa-peruskoulun-kehittamislinjauksiksi

OKM (2018b), *Uusi lukio – Lukiokoulutukselle vetovoimaa uudistuksella*. <https://minedu.fi/uusilukio>

OKM (2019a), *Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen esittää lisäresursseja päiväkotien valvontaan*. Opetusministeriö. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/opetusministeri-sanni-grahn-laasonen-esittaa-lisaresursseja-paivakotien-valvontaan

OKM (2019b), *Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten osuus vähentynyt*. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/koulutuksen-ja-tyon-ulkopuolella-olevien-nuorten-osuus-vahentynyt

Nissinen, K. & Välijärvi, J. (2018), *Opettaja ja opettajankoulutustarpeiden ennakkoinnin tuloksia*. Koulutuksen tutkimuskeskus. Tutkimusselesteita 4

OAJ (2018), *Tutoropettaja tuli taloon – mutta kuinka pysyvästi?* https://www.oaj.fi/cs/oaj/Uutiset?&contentID=1408920456686&page_name=Tutoropettajaprosenttia2Btuliprocenttia2Btaloon_prosenttia2Bmuttaprocenttia2Bkuinkaprocenttia2Bpysyvasti

OECD (2016), PISA 2015 Results (Volume I): *Excellence and Equity in Education*, PISA. Pariisi: OECD Publishing. <https://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>

OECD (2018a), *Education at a glance*.

OECD (2018b), *Equity in Education: Breaking Down Barriers to Social Mobility*, PISA. Pariisi: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264073234-en>

OECD (2019a), TALIS 2018 Results (Volume I): *Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*, TALIS.

OECD (2019b), *Education Policy Outlook*. Pariisi: OECD Publishing.

Paronen, P. & Lappi, O. (2018), *Finnish Teachers and Principals in Figures*. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2018:4

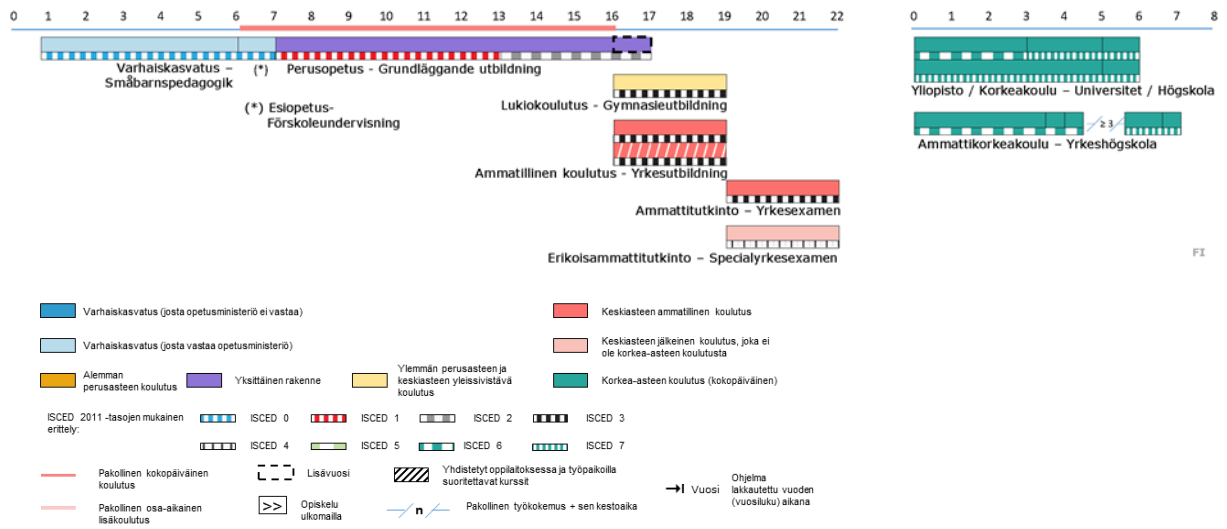
Simola, H. (2005), 'The Finnish miracle of PISA; historical and sociological remarks on teaching and teacher education'. *Comparative Education*. 41(4). 455–470.

Tanhua-Piironen, E. Kaarakainen, S.-S. Kaarakainen, M.-T., Viteli, J., Syvänen, A. & Kivinen, A. (2019), *Digiajan peruskoulu. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 6/2019*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-634-8>

Liite I: Keskeisten indikaattorien lähteet

Indikaattori	Eurostatin online-datakoodi
Koulutuksen kesken jättäneet	edat_lfse_14 + edat_lfse_02
Korkea-asteen koulutuksen suorittaneet	edat_lfse_03 + edat_lfs_9912
Varhaiskasvatus	educ_uoe_enra10
Heikosti suoriutuvat lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä	OECD (PISA)
Vastavalmistuneiden työllisyysaste	edat_lfse_24
Aikuisten osallistuminen koulutukseen	trng_lfse_03
Julkisten koulutusmenojen osuus suhteessa BKT:hen	gov_10a_exp
Julkisiin ja yksityisiin koulutuslaitoksiin käytetyt menot oppilasta kohden	educ_uoe_fini04
Oppimiseen liittyvä liikkuvuus:	
– Liikkuvat tutkinnon suorittajat	Yhteisen tutkimuskeskuksen laskelmat Eurostatin / Unescon Tilastoinstituutin / OECD:n tietojen pohjalta.
– Liikkuvat opintopisteiden kerryttäjät	

Liite II: Koulutusjärjestelmän rakenne

Lähde: Euroopan komissio / EACEA / Eurydice, 2018. *The Structure of the European Education Systems 2018/19: Schematic Diagrams*. Eurydice Facts and Figures. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Tätä kertomusta koskevia kysymyksiä ja huomautuksia voi lähettää sähköpostilla osoitteeseen
 Antonio GARCIA GOMEZ
antonio.garcia-gomez@ec.europa.eu
 tai
EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu

Tiivistelmä

Maiden välisen analyysin keskeiset havainnot
Maakohtaisen analyysin keskeiset havainnot

Tiivistelmä

Kaikista kouluympäristön tekijöistä opettajilla koetaan olevan suurin vaikutus opiskelijoiden oppimistuloksiin. Toisaalta EU:ssa käytetään yli 60 prosenttia²¹ julkisista koulutusmenoista opettajiin. Kaikissa koulutustuloksia – tai koulutuksen tehokkuutta – parantavissa poliittisissa pyrkimyksissä on tarkasteltava tarkemmin opettajien roolia ja etsittävä tapoja auttaa opettajia suoriutumaan entistä paremmin vaativassa ammatissaan. OECD:n opetusta ja oppimista koskevan kansainvälisen tutkimuksen (Talis) uusi näyttö selventää opettajia koskevia seikkoja. Viimeaikainen tutkimustieto vaikuttaa vuoden 2019 koulutuksen seurantakatsaukseen, joka sisältää EU:n alueen opettajiin keskittyvän analyysin. Uusi näyttö vuoden 2018 Talis-tutkimuksesta, joka on ainoa opettajien motivaatiota, elinikäistä oppimista ja uraa koskeva tietolähde, voi auttaa päättäjiä saamaan opettajien kaikki kyvyt käyttöön haasteita torjumalla ja ratkaisemalla.

Opettajiin keskittyvän osion jälkeen vuoden 2019 katsauksessa analysoidaan nykyisiä tavoitteita, jotka on hyväksynyt Euroopan unionin neuvosto eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisten puitteiden 2020 ("EU:n vertailuarvot") mukaisesti. Tässä osuudessa esitellään viimeisimpiä tietoja varhaiskasvatukseen osallistumisesta, koulutuksen keskeyttämisestä, korkea-asteen koulutuksesta, alisuoriutumisesta perustaidoissa, vastavalmistuneiden työllisyysasteesta, aikuiskoulutuksesta ja oppimiseen liittyvästä liikkuvuudesta korkea-asteen koulutuksessa. Sen jälkeen vuoden 2019 seurantakatsauksessa esitetään analyysi koulutusindikaattoreista, joita käytetään muilla vakiintuneilla tai kehittyvillä painopistealueilla, kuten yrittäjyyskasvatuksessa, digitaalikasvatuksessa ja monikielisyudessa. Katsauksen lopussa esitetään osio, jossa analysoidaan julkisia koulutusinvestointeja.

Oppimisen ytimessä: opettajat

Koulutusjärjestelmillä kaikkialla EU:ssa on lukuisia opettajiin liittyviä haasteita. Useilla mailla on parhaillaan tai pian pulaa opettajista joko yleisesti tai tietyillä erikoisaloilla (tavallisesti luonnontieteiden, teknologian, insinööritieteiden ja matematiikan alalla) tai tietyillä maantieteellisillä alueilla. Kun otetaan huomioon vähintään 50-vuotiaiden opettajien osuudet, vuoden 2018 Talis-kyselyyn osallistuneiden 23 EU:n jäsenvaltion on korvattava noin kolmasosa opettajistaan arviolta seuraavan vuosikymmenen aikana. Ainakin viiden EU:n jäsenvaltion on korvattava noin puolet ylemmän perusasteen ja keskiasteen opettajista saman ajanjakson kuluessa (Italia, Bulgaria, Liettua, Viro, Kreikka ja Latvia; ja sama koskee alemman perusasteen opettajia kolmessa ensiksi mainitussa maassa).

Jotta opettajien korvaaminen onnistuu, se edellyttää toimia keskeisten tekijöiden, kuten opettajakoulutukseen pyrkivien opiskelijoiden, opetustyössä aloittavien uusien opettajien ja opetustyöstä poistuvien opettajien lukumäärien, osalta. Tämän haasteen ratkaisemiseksi on parannettava ammatin houkuttelevuutta ja tarjottava hyvät työolot jatkuvalle ammatin harjoittamiselle.

Tutkimustiedon mukaan EU:n alueella ainoastaan 18 prosenttia ylemmän perusasteen opettajista kokee, että heidän ammattiaan arvostetaan yhteiskunnassa, ja tämä osuus laskee, kun opetusvuosia tulee lisää. Myös niiden opettajien osuus, jotka valitsisivat opettajan ammatin

²¹ Koulutuksen, nuorisosaasioiden, urheilun ja kulttuurin pääosaston (DG EAC) laskelma Eurostatin julkisyhteisöjen rahoitustilastoista, viitevuosi 2017 ([gov_10a_exp](#)).

uudemmankin kerran, laskee merkittävästi useissa EU:n jäsenvaltioissa kokeneempien opettajien keskuudessa. Yleisesti ottaen erityinen haaste on miesten houkuttelemine opetuslalle – erityisesti esiasteen ja alemman perusasteen koulutukseen, jossa opettajista naisopettajia on 85 ja 96 prosenttia.

Opettajien palkat eivät aina ole vertailukelpoisia muiden yhtä pätevien ammattilaisten palkkojen kanssa. Niistä EU:n jäsenvaltioista, joista tietoa on saatavilla, neljässä maassa (Tšekki, Slovakia, Italia ja Unkari) kaikkien koulutustasojen opettajat ansaitsevat alle 80 prosenttia siitä, mitä muut korkeakoulutetut työntekijät ansaitsevat. Useimmissa jäsenvaltioissa alemman perusasteen (ja erityisesti esiasteen) opettajat saavat vähemmän palkkaa kuin ylemmän perusasteen ja keskiasteen opettajat. Ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuksessa opettajien lakisääteinen palkka on yleensä keskiasteen koulutuksessa korkeampi kuin ylemmän perusasteen koulutuksessa.

Pulaa on myös opettajista, joilla on erityispätevyys. Lähes 40 prosenttia EU:n alueen ylemmän perusasteen koulujen rehtoreista toteaa, että erityisopettajien pula haittaa opetuksen laatua kouluissa. Rehtorit tuovat myös esiin pulan opettajista, joilla on osaamista monikulttuurisessa tai monikielisessä ympäristössä opettamisesta (suurinta pula on Ranskassa, Italiassa ja Portugalissa) ja sosioekonomisesti muita heikommassa asemassa olevien opiskelijoiden opettamisesta (suurinta pula on Ranskassa, Italiassa ja Portugalissa). Tämän toisen tyyppin pulaa aiheuttavat muutokset (teknologia, luokkien monimuotoisuus) ja koulutuksen parantamisen tarpeet (perus- ja jatkokoulutus).

Lisäksi teknologian kehityksen ja väestömuutoksen taustaa vasten opettajat tarvitsevat uusia taitoja enemmän kuin koskaan aiemmin. Tämä koskee myös toimimista kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisessa luokassa ja opettamista teknologiavaltaisessa ympäristössä sekä yhteistyöhön perustuvien opetuskäytäntöjen omaksumista. Vaikka 92 prosenttia opettajista kertoo osallistuvansa säännöllisesti täydennyskoulutukseen, 21 prosenttia heistä ilmoittaa tarvitsevänsä lisäkoulutusta erityistarpeiden opiskelijoiden opettamisesta, 16 prosenttia kertoo tarvitsevänsä lisäkoulutusta tieto- ja viestintätekniikan käytöstä opetuksessa ja noin 13 prosenttia monikielisissä ja monikulttuurisissa ympäristöissä opettamisesta.

Koulutukseen osallistuvien ja koulutuksen suorittaneiden osuus kasvaa: keskeiset saavutukset viimeisen vuosikymmenen aikana

Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus kasvoi EU:ssa valtavasti ja unioni saavutti tavoitteensa siinä, että ainakin 40 prosenttia 30–34-vuotiaasta väestöstä olisi korkeakoulutettua – vuonna 2009 osuus oli 32 prosenttia. Kasvusta huolimatta koulutustasoissa on yhä selkeitä eroja. Esimerkiksi korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden naisten osuus (45,8 prosenttia) on keskimäärin suurempi kuin miesten osuus (35,7 prosenttia) – ja viime vuosina ero on kasvanut jatkuvasti. Tavallisesti naiset suorittavat korkea-asteen koulutuksen miehiä aiemmin. Lisäksi raportoivissa maissa tai muualla EU:n alueella syntyneet nuoret aikuiset suorittavat tutkintoja EU:n ulkopuolisten maiden vertaisryhmäläisiä enemmän (41,0 prosenttia vs. 35,8 prosenttia). Kuitenkin yhteenvedosta, joka koskee korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden määrän kasvattamiseen tähtäviä toimenpiteitä, näkee, että alle puolet EU:n jäsenvaltioista asettaa erityisiä tavoitteita tukeakseen aliedustettujen ryhmien, kuten vammaisten, maahanmuuttajien tai lähtökohdiltaan muita heikommassa asemassa olevien opiskelijoiden, osallistumista korkea-asteen koulutukseen.

Vähintään nelivuotiaita lapsia osallistuu varhaiskasvatukseen yhä enemmän, ja tämä kasvatus on nyt lähes yleismaailmallista. Myös vähintään kolmivuotiaita lapsia osallistuu varhaiskasvatukseen paljon. Valtaväestön 90 prosentin osallistumisosuus laskee kuitenkin köyhyys- tai syrjäytymisvaarassa olevien lasten ryhmässä 77,8 prosenttiin. Osallistumisen opetukseen elämän varhaisina vuosina on todettu vaikuttavan myönteisesti oppimistuloksiin myöhemmin, ja erityisesti

näin on sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevilla lapsilla. Haasteeseen on vastattava eli on taattava tasavertainen pääsy koulutukseen elämän varhaisina vuosina.

Eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisten puitteiden käynnistyksestä vuonna 2009 alkaen niiden nuorten aikuisten osuus, jotka keskeyttävät koulunkäynnin suorittamatta vähintään keskiasteen koulutusta loppuun, on vähentynyt huomattavasti. Vuoden 2016 jälkeen tämä kehitys kuitenkin pysähtyi EU:n tasolla. Kun verrataan vuosia 2016 ja 2018, suurissa maissa, kuten Espanjassa tai Puolassa, sekä muissa maissa, kuten Romaniassa, Alankomaissa ja Portugalissa, tässä indikaattorissa edistyi. Tämän vastapainoksi puolestaan muissa maissa – esimerkiksi Italiassa, Ruotsissa, Tanskassa, Slovakiassa ja Virossa (väestön koon mukaan alenevassa järjestyksessä) – kehitys oli negatiivista. Lisäksi viimeisen kahden vuoden aikana koulunkäyntinsä varhain lopettavien osuudet kasvoivat sekä EU:ssa syntyneiden (vuosina 2016 ja 2017) että EU:n ulkopuolella syntyneiden nuorten aikuisten osalta (vuosina 2017 ja 2018). Koulunkäyntinsä varhain lopettavien osuuden supistaminen pysyy edelleen EU:n ensisijaisena painopistealueena ja tavoitteena, sillä opiskelijat, jotka lopettavat koulunkäyntinsä ennen keskiasteen koulutuksen päättötodistuksen saamista, työllistyvät huonosti ja osallistuvat aikuiskoulutukseen vähän.

Keskeinen haaste seuraavalle vuosikymmenelle: oppimistulosten parantaminen kouluissa ja koulutukseen osallistuvien aikuisten osuuden nostaminen

Osallistumista koulutukseen voidaan mitata oppilasvalintoja koskevilla tiedoilla, tutkinnoilla tai suoriutumiskokeilla. Jälkimmäiset osoittavat, että alisuoriutuneiden 15-vuotiaiden määrän supistaminen EU:n alle 15 prosentin tavoitteen saavuttamiseksi vuoteen 2020 mennessä²² pysyy edelleen haasteena, erityisesti niiden oppilaiden osalta, jotka ovat sosioekonomiselta taustaltaan heikommassa asemassa. Mikäli nuori ei 15. ikävuoteen mennessä ole saavuttanut perustaitoja matematiikassa, lukemisessa ja luonnontieteissä, tämä vaikuttaa mahdollisuuksiin jatkaa opiskelua, löytää töitä ja pysyä töissä myöhemmin elämässä, pysyä mukana nopeassa teknologisessa muutoksessa ja kehittyä kansalaisena. Vuosina 2012–2015 EU on itse asiassa vain siirtynyt kauemmas tästä tavoitteesta. Noin viidesosa EU:n oppilaista ei pysty suoriutumaan perustason lukutehtävistä, ja osuus on hieman suurempi luonnontieteissä ja matematiikassa (vuoden 2015 tieto). Epäedullisemmasta tai joskus haitallisesta perhetaustasta huolimatta noin neljännessä toisessa maassa syntyneistä oppilaista, jotka ovat sosioekonomiselta taustaltaan heikommassa asemassa, pidetään akateemisesti resilientteinä. Yksilötason tekijöitä, jotka liittyvät korkeaan resilienssiin, ovat esimerkiksi korkeat akateemiset odotukset ja luokalle jäämisen välttäminen, kun taas koulusta irtautumisella (esimerkiksi tunneilta pois jääminen ja päihteiden käyttö) on kielteinen vaikutus resilienssiin. Koulutasolla kouluarviointien käyttö, opiskelijoiden koetulosten yhdistäminen opettajien suoritukseen, asianmukaisten opiskelutilojen tarjoaminen ja se, että ympärillä on oppilaita, joilla on korkeampi sosioekonominen asema, ovat kaikki tekijöitä, joilla on myönteinen vaikutus resilienssiin.

Vuosien saatossa aikuisten osallistumisosuus koulutukseen on kasvanut verkkaisesti viimeisten neljän viikon aikana EU:ssa – vuoden 2008 9,5 prosentista vuoden 2018 11,1 prosenttiin. Lisäksi käytännössä kaikissa EU:n jäsenvaltioissa ammattipätevyyttä vailla olevat tai puutteellisesti pätevät henkilöt – eli ne, joilla on suurin oppimistarve – hyötyvät siitä kaikkein epätodennäköisimmin. Iällä ja koulutustasolla on merkitystä aikuisten koulutukseen osallistumiseen. Nuoret aikuiset (25–34-vuotiaat) osallistuvat yli neljä kertaa todennäköisemmin koulutukseen kuin 55–64-vuotiaat. Myös korkea-asteen koulutuksen suorittaneet osallistuvat neljä kertaa todennäköisemmin koulutukseen kuin henkilöt, joilla on korkeintaan keskiasteen koulutuksen päättötodistus.

²² Tämän vertailukohdan tiedot ovat OECD:n Pisa-tutkimuksesta. Opiskelijat, joiden tulos on alle tason 2, katsotaan alisuoriutujiksi.

Osaamisen kehittäminen tulevaa elämää ja työllistymistä varten

Tutkimukset ovat jo pitkään osoittaneet, että ulkomailla opiskelulla on myönteinen vaikutus oppimistuloksiin. Maiden rajat ylittävällä liikkuvuudella on yhteys tulevaan liikkuvuuteen, korkeampaan tulotasoon ja pienempään työttömyysriskiin. Yksi eurooppalaisen koulutusalueen tavoitteista on "antaa kaikille mahdollisuudet oppimiseen liittyvään liikkuvuuteen"²³. Vuonna 2017 11,6 prosenttia korkeakoulututkinnon suorittaneista "oli liikkuvia", eli he opiskelivat osittain tai kokonaan ulkomailla. Noin 8 prosenttia heistä vietti ulkomailla lyhyen aikaa, kun taas 3,6 prosenttia valmistui toisessa maassa. Erasmus+-ohjelmalla tuettiin noin puolta EU:ssa tutkintonsa suorittaneiden ulkomailla suorittamaa lyhytaikaista opiskelujaksoa. Yleisesti ottaen Luxemburgissa, Kyproksella, Alankomaissa ja Suomessa (alenevassa järjestyksessä) on paljon liikkuvia tutkinnon suorittaneita. Liikkuvuuden osalta sitä, että opiskelujakson ajaksi maahan tulevia opiskelijoita on yhä enemmän, voidaan pitää osoituksena siitä, että koulutusjärjestelmä on houkutteleva. Tämän indikaattorin osalta Yhdistynyt kuningaskunta pitää tutkinnon suorittaneiden määrissä kärkisijaa – sekä prosentuaalisesti että absoluuttisina lukuina.

On olemassa lukuisia avaintaitoja (tai tietojen, taitojen ja asenteiden yhdistelmiä), jotka voivat tukea yksilöä tämän elämänmuutoksissa sekä helpottaa siirtymistä työmarkkinoille ja tarttumista uramahdollisuuksiin. Esimerkiksi yrittäjyyskasvatukseen osallistuminen lisää todennäköisyyttä ryhtyä yrittäjäksi myöhemmin keskimäärin 35 prosentilla. Tästä 35 prosentista 7 prosenttiyksikön kasvu johtuu osallistujien parantuneesta käsityksestä omista yrittäjätaidoistaan. Saatavilla olevat tiedot osoittavat kuitenkin, että osallistuminen yrittäjyyskasvatukseen EU:ssa on pääosin valinnaista ja ainoastaan kourallisessa maita sitä ollaan muuttamassa pakolliseksi.

Lisäksi haasteet, joita koulutusjärjestelmät edelleen kohtaavat, viivästyttävät opetusmenetelmiä parantavien digitaaliteknologioiden hyödyntämistä. Jotta digitalisointi onnistuisi, koulujen on tuettava opettajien digitaalisten taitojen kehittämistä pedagogiseen käyttöön, suunniteltava innovatiivisia pedagogisia lähestymistapoja ja tarjottava digitaalisia laitteita sekä entistä paremmat yhteydet. Oppijoiden, opettajien, koulujen ja koulutusjärjestelmien valmiuksia on kehitettävä digitaalisen arvioinnin tarpeisiin.

Lisäksi usean kielen puhuminen voi lisätä yksilöiden työllistymismahdollisuuksia. Vuosina 2005–2015 koko Euroopassa niiden oppilaiden määrä, joilla oli pakollisia kieliopintoja, kasvoi sekä perusopetuksessa että keskiasteen opetuksessa. Perusopetuksessa 83,7 prosenttia alemmalla perusasteella olevista lapsista osallistui vähintään yhden vieraan kielen opetukseen vuonna 2014, kun taas melkein vuosikymmen aiemmin osuus oli 67,3 prosenttia. Ylemmällä perusasteella 59 prosenttia oppilaista osallistui kahden vieraan kielen opetukseen koulussa vuonna 2015. Vastaava osuus vuonna 2005 oli 46,7 prosenttia.

Vastavalmistuneiden työllisyysaste oli alimmillaan (75,4 prosenttia) vuonna 2013, minkä jälkeen se on ollut jatkuvassa kasvussa EU:ssa. Vuonna 2018 osuus oli 81,6 prosenttia, eli se on nyt lähellä vuoden 2008 kriisiä edeltänyttä tasoa, joka oli 82 prosenttia. Jotkin maat – erityisesti Kreikka ja Italia, joissa vastavalmistuneiden työllisyysaste on noin 55 prosenttia – kärsivät kuitenkin yhä kriisin vaikutuksista vastavalmistuneiden työllistyvyyteen. Siirtyminen työmarkkinoille on vaikeampaa yleissivistävän keskiasteen koulutuksesta valmistuneille (66,3 %) kuin keskiasteen

²³ Marraskuussa 2017 EU:n johtajat keskustelivat Göteborgissa Euroopan sosiaalisesta ulottuvuudesta ja myös koulutuksesta ja kulttuurista. Euroopan tulevaisuutta koskevassa keskustelussa komissio esitti näkemyksensä ja konkreettiset toimet eurooppalaisen koulutusalueen luomiseksi vuoteen 2025 mennessä. Yksi eurooppalaisen koulutusalueen keskeisistä tavoitteista on "antaa kaikille mahdollisuudet oppimiseen liittyvään liikkuvuuteen". Erasmus+-ohjelmasta ja Euroopan solidaarisuusjoukoista saatujen myönteisten kokemusten pohjalta ja niiden osallistujamääriä kasvattamalla sekä luomalla eurooppalaisen opiskelijakortti halutaan tarjota uusi, käyttäjäystävällinen tapa tallentaa tietoja henkilöiden korkea-asteen opinnoista. Toisia eurooppalaisen koulutusalueen puitteissa toteutettavia liikkuvuutta edistäviä toimenpiteitä ovat uusien tutkintotodistusten vastavuoroista tunnustamista koskevien prosessien käynnistäminen, kielten oppimisen parantaminen, eurooppalaisten yliopistojen verkoston luominen ja opettajien sekä näiden liikkuvuuden tukeminen.

ammattitutkinnon suorittaneille (79,5 %). Korkeakoulutettujen työllisyysaste oli 85,5 % vuonna 2018.

Julkiset koulutusinvestoinnit

Vuonna 2017 EU:n jäsenvaltiot investoivat keskimäärin 4,6 prosenttia bruttokansantuotteestaan (BKT) koulutusjärjestelmiinsä. Tämä osuus on pienentynyt hieman mutta jatkuvasti viimeisten vuosien aikana sitten vuoden 2014, jolloin osuus oli 4,9 prosenttia. EU:n jäsenvaltiot käyttivät keskimäärin noin kolmasosan julkisista koulutusmenoistaan esiasteen ja alemman perusasteen koulutukseen, 41 prosenttia ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutukseen ja 15 prosenttia korkea-asteen koulutukseen. Eri koulutussektoreista todelliset menot laskivat ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuksessa ja keskiasteen jälkeisessä koulutuksessa (-1,3 prosenttia vuosina 2016 ja 2017) ja kasvoivat sekä esiasteen ja alemman perusasteen koulutuksessa (+1,4 prosenttia) että korkea-asteen koulutuksessa (+1,7 prosenttia).

Tähän mennessä koulutusmenojen suuntaukset ovat laajalti poikenneet demografisesta kehityksestä; osittainen poikkeus tästä on rahoitus korkeakoulutukseen. Koska kouluikäinen väestö supistuu ennakoitusti monissa EU:n jäsenvaltioissa, muuttumattomanakin pysyvä rahankäyttö koulutukseen todennäköisesti lisää määrärahoja opiskelijaa kohden.

Maiden pääkohdat

Alankomaat

Koulutuksen keskeyttämistä on kansallisia Eurooppa 2020 -tavoitteita alhaisempi, mutta se on kasvanut hieman. Alankomailla opettajapula kasvaa sekä perus- että keskiasteen koulutuksessa. Vuosien 2019–2022 laatusopimusten tavoitteena on parantaa ammatillisen koulutuksen laatua. Alankomaiden korkeakoulut houkuttelevat ulkomaisia opiskelijoita enenevässä määrin.

Belgia

Syyskuusta 2019 alkaen Belgian flaaminkielinen yhteisö toteuttaa uudistuksia kaikilla koulutuksen tasoilla, myös harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistelevän koulutusmallin osalta. Belgian ranskankielinen yhteisö toteuttaa myös koulu-uudistuksia. Ne aloitetaan hallinnon muutoksilla ja sitten edetään uuteen, pidennettyyn peruskoulutukseen ja opettajan peruskoulutuksen uudistukseen syyskuussa 2020. Belgiassa koulutusmenot ovat EU:n suurimpia, mutta koulutustulokset ovat verrattain alhaisia, mikä viittaa siihen, että tehostamiselle ja tuloksellisuuden parantamiselle olisi tarvetta. Eriarvoisuuden vähentämiseksi ja tulosten parantamiseksi opettajat tarvitsevat lisää tukea, jota he selviytyvät monimuotoisuudesta luokkahuoneessa. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneita on paljon, mutta alueellisia ja ryhmien välisiä eroja on.

Bulgaria

Koulutuksen ja koulutusjärjestelmän nykyaikaistamista jatketaan, samalla kun koulutuksen laatu, sen vastaavuus työmarkkinoiden tarpeisiin ja siihen osallistuminen pysyvät haastavina. Väestönkehityksen suuntaukset ja kasvava osaamisvajava viittaavat siihen, että Bulgarian on investoitava enemmän nykyisen ja tulevan työvoimansa osaamiseen. On erityisen tärkeää kouluttaa aikuisväestöä uudelleen ja kehittää sen osaamista, vaikka aikuiskoulutukseen osallistutaan vähän. Opettajan ammatin arvostus on vähäistä, ja opettajakunta ikääntyy. Palkkoja nostetaan ammatin houkuttelevuuden lisäämiseksi. Toimiin on ryhdytty, jotta ammatillinen koulutus vastaisi paremmin työmarkkinoiden tarpeita.

Espanja

Opettajan ammatti on houkutteleva, mutta työolot poikkeavat alueittain sekä julkisen ja yksityisen koulutuslaitosten välillä. Yksityiset investoinnit koulutukseen ovat merkittäviä, kun taas julkisten koulutusmenojen osuus pysyy ennallaan suhteessa BKT:hen. Suunniteltujen uudistusten vauhtia on hidastettu, mikä kuvastaa poliittisia epävarmuustekijöitä. Ammatillisen koulutuksen nykyaikaistaminen on käynnissä. Aikuisten osallistuminen koulutukseen on pienoisessa kasvussa.

Irlanti

Irlannilla on vahva järjestelmä, jolla voidaan varmistaa opettajien korkea pätevyystaso, ja jatkosuunnitelmat uusiin tarpeisiin, myös opettajapulaan, vastaamiseksi. Koulunkäynnin keskeyttäneitä on jatkuvasti vähemmän, ja osallistumista varhaiskasvatukseen tuetaan uusilla kansallisilla ohjelmissa. Lisääntyneistä julkisista koulutusmenoista huolimatta investoinnit korkeakoulutukseen eivät ole pysyneet kasvavien opiskelijamäärien tahdissa. Irlanti toteuttaa aloitteita, joilla halutaan kehittää aikuisten osaamista ja lisätä näiden koulutukseen osallistumista, mutta matalasti koulutettuja aikuisia on yhä paljon.

Italia

Italia investoi koulutukseen, erityisesti korkeakoulutukseen, selvästi EU:n keskiarvoa vähemmän. Työhönsä tyytyväisten opettajien osuus on EU:n suurimpia, mutta vain harvat uskovat, että heidän ammatiaan arvostetaan. Pakollinen työpaikalla tapahtuva oppiminen ammatillisessa koulutuksessa voisi auttaa tarjoamaan järjestelmällisempää oppisopimuskoulutusta ja helpottaa siirtymistä

koulutuksesta työelämään. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneita on vähän, ja siirtyminen koulutuksesta työelämään on edelleen hankalaa, jopa korkeasti koulutetuille.

Itävalta

Opettajapulan välttämiseksi Itävallan on houkuteltava riittävästi opiskelijoita opettajien peruskoulutukseen ja parannettava täydennyskoulutusta. Korkeakoulutukseen suuntautuvalla investoinnilla pyritään parantamaan opiskeluympäristöä. Digitaalisten taitojen parantaminen on koulutusjärjestelmän ensisijainen tavoite. Viimeaikaisten uudistusten keskeyttäminen saattaa heikentää pyrkimyksiä, jotka koskevat maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden integroimista ja sosiaalisesti epäedullisessa asemassa olevien opiskelijoiden oppimistulosten parantamista.

Kreikka

Opettajan ammatti on erittäin houkutteleva Kreikassa, mutta mahdollisuudet ja kannustimet ammattitaidon parantamiseksi puuttuvat. Koulutusmenot ovat alhaisempia kuin useimmissa EU:n jäsenvaltioissa, ja ne käytetään suurimmaksi osaksi palkkoihin. Koulunsa keskeyttäneiden määrä on laskenut edelleen, erityisesti maaseutualueilla. Työllistyminen tutkinnon suorittamisen jälkeen on yhä vaikeaa, myös korkeasti koulutetuille. Keinoja korkeakoulutettujen aivovientiin puuttumiseksi toteutetaan parhaillaan, mutta Kreikan yliopistojen kansainvälistyminen on aliehdittyä.

Kroatia

Opetussuunnitelmauudistuksen pilotointi ja kunnianhimoiset valmistelut sen täydelle täytäntöönpanolle ovat käynnissä. Ammatillisen koulutuksen uudistukset ovat käynnissä. Osallistumista varhaiskasvatukseen rajoittaa pula opettajista ja paikoista. Suunnitelmat, joilla pidennetään hyvin lyhyttä keskimääräistä opetusaikaa, voisivat auttaa matalien koulutustulosten parantamisessa.

Kypros

Opettajan ammatti on erittäin houkutteleva. Uudistukset sen kehittämiseksi ovat lupaavia, mutta niitä on jatkettava ja laajennettava. Uudistuksia toteutetaan, koska halutaan vaalia korkealaatuista julkista varhaiskasvatusta. Tarjonta on kuitenkin riittämätöntä varhaisten vuosien osalta. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus on kasvanut edelleen, mutta haasteena pysyy osaamisen vajaakäyttö, kun otetaan huomioon Kyproksen työmarkkinoiden erityispiirteet. Toimenpiteitä on tehty ammatillisen koulutuksen ja aikuiskoulutuksen kehittämiseksi, mutta kumpikaan ei paljon houkuttele eikä niihin juurikaan osallistuta.

Latvia

Latvia on jo saavuttanut ja ylittänyt koulutusta koskevat Eurooppa 2020 -tavoitteensa. Latvian on määrä edelleen parantaa oppimistuloksia uudella, taitoihin perustuvalla opetussuunnitelmalla, opettamalla riskiryhmään kuuluvia opiskelijoita entistä yksilökeskeisemmin ja tukemalla niiden opiskelijoiden osallistamista, joilla on erityisiä opetukseen liittyviä tarpeita. Ammatilliseen koulutukseen kirjautuneiden määrä on kasvussa ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste paranemassa, vaikka molemmat ovat edelleen alle EU:n keskiarvon. Investointien asteittainen lisääminen ja laadunvarmistuksen vähittäiset muutokset korkeakoulutukseen ovat myönteisiä asioita, mutta ala on edelleen pirstaloitunut ja sen kansainvälinen kilpailukyky heikko.

Liettua

Nykysuuntaukset opiskelijakunnassa ja opettajakunnassa edellyttävät kattavaa strategiaa opettajien tarjonnan ja kysynnän hallitsemiseksi. Avaintaitojen ja keskeisten valmiuksien parantaminen ovat edelleen ensisijaisena huomion kohteena kaikilla tasoilla. Seuranta- ja arviointijärjestelmien jatkokehittäminen saattaa auttaa koulutuksen laadun parantamisessa. Toimenpiteitä on tehty koulutusjärjestelmän kokonaistehokkuuden lisäämiseksi, mutta lisätyötä

tarvitaan niiden toimeenpanon varmistamiseksi. Toimenpiteitä, joilla puututtaisiin alhaiseen aikuiskoulutukseen osallistumiseen, ei ole.

Luxemburg

Vuonna 2018 varhaiskasvatuksen ja alemman perusasteen koulutuksen opettajien valintamenettelyn joustavammat sisäänpääsyvaatimukset houkuttelivat lisää hakijoita. Oppilaiden suoritukseen vaikuttaa vahvasti heidän kykynsä selviytyä kolmikielisessä järjestelmässä. Suuntautumisprosessin uudistus perusasteen koulutuksen lopussa on ehkä lakkauttanut trendin, jossa monet oppilaat ohjattiin alimmalle polulle ylemmän perusasteen ja keskiasteen koulutuksessa. Kaikkien koulutustyyppien vastavalmistuneiden työllisyysaste on EU:n keskiarvoa huomattavasti korkeampi.

Malta

Työ opetuksen laadun ja opettajan ammatin houkuttelevuuden parantamiseksi on käynnissä. Koulutusinvestointien laadun parantaminen ja seurannan ja arvioinnin kehittäminen ovat keskeisiä haasteita. Suurempi osallistuminen varhaiskasvatukseen ja uusi keskiasteen koulutusjärjestelmä saattavat auttaa koulunsa keskeyttäneiden määrän vähentämisessä. Vaikka korkea-asteen koulutus on yhä suosittumpaa, sen yhteys työmarkkinoiden tarpeisiin asettaa edelleen haasteita.

Portugali

Opettajat ovat tyytyväisiä työhönsä, mutta ikääntyvä opettajakunta, väliaikaisen henkilöstön suuri osuus sekä perehdytyksen ja täydennyskoulutuksen heikkoudet asettavat edelleen haasteita. Investoinnit infrastruktuurin parantamiseksi ovat riittämättömiä, erityisesti suurkaupunkialueiden varhaiskasvatuksen osalta. Alueelliset erot koulutustuloksissa, luokalle jäämiset ja koulunkäynnin keskeyttämisaste ovat vähenemässä. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneita on aiempaa enemmän, mutta yritysten kysyntä tieto- ja viestintätekniikan asiantuntijoista ylittää tarjonnan. Vaikka matalasti koulutettuja aikuisia on paljon, osallistuminen aikuiskoulutukseen on edelleen vähäistä.

Puola

Koulunkäyntinsä varhain lopettavien osuus laskee edelleen, ja alle 3-vuotiaita on varhaiskasvatuksessa yhä vähän. Korkeakoulu-uudistus on käynnistetty, ja se tuo merkittäviä muutoksia korkeakoulujen toimintaan. Vuoden 2017 koulujärjestelmän muutosten täytäntöönpano aiheuttaa organisatorisia sekä rahoitukseen ja opetussuunnitelmaan liittyviä haasteita. Muut haasteet liittyvät opettajien palkkaukseen, kasvavaan opettajapulaan sekä perehdytykseen ja täydennyskoulutukseen. Osallistuminen aikuiskoulutukseen on edelleen vähäistä.

Ranska

Koulutustulosten parantamiseen ja eriarvoisuuden vähentämiseen tähtäävää työtä jatketaan opetushenkilöstöä tukemalla ja rahoitustoimenpiteillä. Uusi koulutuslaki laajentaa oppivelvollisuuden koskemaan ikävuosia 3–18. Viranomaisilla on vaikeuksia yhdistää nopeatahtiset uudistukset sidosryhmien kuulemiseen, jotta vastaanotto olisi varmasti hyvä ja vaikutus optimaalinen. Ammatillisen koulutuksen uudistus on täydessä vauhdissa.

Romania

Koulutusjärjestelmän perusteelliseksi uudistamiseksi on esitetty konkreettisia ideoita. Uudistuksen toteuttamisessa on selkeästi edistyttävä. Julkiset koulutusmenot ovat alhaisia EU-tasolla, kun taas alan investointitarve on suuri. Kaikki merkittävät uudistukset edellyttävät todennäköisesti lisärahoitusta, joka liittyy vahvempiin tasapuolisuus- ja tehokkuusmekanismeihin. Parempi tuki opettajille – erityisesti opettajien peruskoulutuksen uudelleensuunnittelu ja täydennyskoulutuksen vahvistaminen – voi auttaa laadun ja tasapuolisuuden parantamisessa. Töitä tehtiin harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistelevän koulutusmallin edistämiseksi. Osallistuminen aikuiskoulutukseen on yhä alhaista, vaikka osaamisen kehittämistä ja uudelleen koulutusta tarvitaan paljon.

Ruotsi

Korkea-asteen koulutuksen suorittaneita on paljon ja heidän työllisyysasteensa korkea. Väestön digitaaliset taidot ovat EU:n parhaimpia. Opettajista on vakava pula, ja monelta opettajalta puuttuu muodollinen pätevyys. Kouluissa ilmenevä erottelu ja eriarvoisuus ovat vakavia ja kasvavia ongelmia.

Saksa

Saksa on ilmoittanut merkittävistä investoinneista digitalisaatioon, korkeakoulutukseen ja tutkimukseen tulevana vuosikymmenenä, mutta myös kouluopetukseen. Saksa valmistelee perustavaa muutosta työvoimansa taitoihin toteuttamalla digitaalisia hankkeita ja suuntaamalla aikuiskoulutusjärjestelmän uudelleen. Opetushenkilöstö ikääntyy, ja Saksalla tulee olemaan haasteita suuren opettajamäärän korvaamisessa. Sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevat ja/tai maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat edelleen koulutustasoltaan muita jäljessä.

Slovakia

Slovakia parantaa varhaiskasvatusta, mikä on erityisen myönteinen asia huono-osaisten perheiden lapsille. Slovakia ottaa strategisemmän lähestymistavan elinikäiseen oppimiseen, osaamisen kehittämiseen ja uudelleen koulutukseen. Koulunkäynnin keskeyttäneitä on vuodesta 2010 ollut yhä enemmän, ja määrä lähestyy 14:ää prosenttia Itä-Slovakiassa. Investoinnit koulutukseen ovat riittämättömiä, mikä heijastuu opettajien mataliin palkkoihin, vaikka palkkoja on hiljattain nostettu.

Slovenia

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on lähellä EU:n keskiarvoa. Slovenialaisten ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien keskiasteen opiskelijoiden osuus on EU:n suurimpia, ja näiden tutkinnon suorittaneiden työllisyysaste on korkea. Opettajaopinnot aloittavien uusien opiskelijoiden määrä on riittävä, mutta moni jo työssä oleva opettaja lähestyy eläkeikää ja opettajapulaa on jo tietyissä luokissa. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneita on paljon, mutta erot ovat suuria miesten ja naisten sekä syntyperäisen ja ulkomaalaisyntyisen väestön välillä.

Suomi

Vaikka opettajan ammatti on arvostettu ja houkutteleva, opettajapulaa on lastentarhoissa ja erityisopetuksessa. Koulutuksen eriarvoisuus on kasvanut, ja koulutukseen käytettävän rahoituksen määrä on laskenut. Uusilla poliittisilla toimenpiteillä pyritään parantamaan korkeakoulutuksen laatua, tehokkuutta ja kansainvälistymistä. Tieto- ja viestintäteknikan alalta valmistuneiden kysyntä on suurta, mutta siihen on vaikea vastata. Ammatillisen koulutuksen reformi on käynnissä, ja aikuiskoulutusta pyritään edistämään uudistuksilla.

Tanska

Yliopistokoulutuksen muutokset tekevät koulutuksesta joustavampaa ja työmarkkinaystävällisempää, mutta luonnontieteiden, teknologian, insinööritieteiden ja matematiikan tutkinnon suorittaneita tarvitaan yhä entistä enemmän. Oppisopimuskoulutuspaikkojen määrää on nostettu, ja toimia tehdään aikuiskoulutuksen edistämiseksi. Koulutusmenojen vähentäminen vaikuttaa kouluihin ja yliopistoihin. Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutustuloksissa on huomattavaa paikallista vaihtelua.

Tšekki

Tšekki jatkaa ammatillisen koulutuksen muuttamista työmarkkinoiden tarpeita paremmin vastaavaksi. Viranomaiset hyödyntävät uudistusten tukemisessa paljon EU-rahoitusta. Osallistava opetus etenee, mutta romaneille suunnatut toimet ovat edelleen rajallisia. Opettajan ammatti ei edelleenkaan juuri houkuttele.

Unkari

Viimeaikaiset toimet ovat nostaneet varhaiskasvatushenkilöstön koulutustasoja. Toimenpiteitä oppilaiden välisten suorituserojen vähentämiseksi on vahvistettu. Korkea-asteen koulutuksen pääsyvaatimuksista on tehty entistä rajoittavampia. Uudella keskipitkän aikavälin strategialla pyritään nykyaikaistamaan ammatillista koulutusta ja aikuisopetusta.

Viro

Vastatakseen työmarkkinoiden ja yhteiskunnan muutoksiin Viro kehittää koulutusstrategiaa vuosille 2021–2035 pyrkimyksenään tehdä järjestelmään vaihteittaisia muutoksia. Väestönkehityksen suuntausten ja sen vuoksi, että koulutus vastaa edelleen huonosti työmarkkinoiden tarpeisiin, työvoiman kysynnän ja tarjonnan yhteensovittaminen asettaa edelleen haasteita. Opettajakunta ikääntyy ja opettajan ammatti ei houkuttele, ja nämä yhdessä hankaloittavat pitkään haasteen koulutusjärjestelmän toimintaa. Vaikka osallistuminen aikuiskoulutukseen on ennätystasolla, osaamisen kehittämistä ja uudelleen kouluttautumista tarvitaan edelleen paljon.

Yhdistynyt kuningaskunta

Toimia on tehty, jotta voidaan vähentää suurta työstään lähtevien opettajien osuutta. Englannissa oppilaitoksia on yhä enemmän, mutta monilla on taloudellisia paineita. Brexitin vaikutukset Yhdistyneelle kuningaskunnalle ovat epäselviä, mutta tarvitaan toimintapolitiikkoja, joilla voidaan vastata EU-tutkimusrahoituksen mahdolliseen menetykseen ja vähentyneeseen saapuvien opiskelijoiden määrään. Englanti ottaa käyttöön uusia tutkintoja osana käynnissä olevia keskiasteen ammattikoulutuksen uudistuksia.

TIETOA EU:STA

Verkkosivut

Tietoa Euroopan unionista on saatavilla kaikilla EU:n virallisilla kielillä Europa-sivustolla,
https://europa.eu/european-union/index_fi

EU:n julkaisut

EU:n ilmaisia ja maksullisia julkaisuja voi ladata tai tilata osoitteesta
<https://publications.europa.eu/fi/publications>. Ilmaisia julkaisuja on mahdollista saada usean kappaleen erinä ottamalla yhteyttä Europe Direct -palveluun tai paikalliseen tiedotuspisteeseen (ks. https://europa.eu/european-union/contact_fi).

